

Odpovědnost státu za újmu

Výlučka z odpovědnosti státu za újmu způsobenou trestním stíháním (rozhodnutím o jeho zahájení), které skončilo zastavením trestního stíhání z důvodu, že obviněný nebyl v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný, nepředstavuje přímo ani nepřímou diskriminaci ani osob zdravotně postižených, ani specificky osob, které se ve stavu nepřičetnosti dopustily skutku jinak trestného, neboť stejně jako v jiných případech nevzniká nárok na náhradu škody tehdy, pokud se stíhaný skutek stal, tento skutek naplňuje znaky určitého trestného činu a spáchal ho obviněný. Nejedná se tudíž o odchylné zacházení oproti jiným obviněným, vůči kterým rovněž neskončilo trestní stíhání zprošťujícím rozsudkem nebo zastavením z důvodu, že se skutek nestal, není trestným činem nebo jej nespáchal obviněný. Takový přístup je současně přiměřený a nezbytný pro naplnění legitimního cíle, aby nebyly odškodňováni ti, kdo se jednání vykazujícího znaky určitého trestného činu dopustili, neboť takový postup by byl v příkrém rozporu se zásadou *ex iniuria ius non oritur* (z bezpráví právo vzejít nemůže). To vše ovšem za předpokladu, že trestní stíhání takového obviněného nebylo projevem svévole, např. kdyby trestní stíhání bylo zahájeno či v něm bylo pokračováno i poté, co nepřičetnost obviněného v době činu vyšla najevo.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 30 Cdo 1314/2024-192 ze dne 26.2.2025)

Nejvyšší soud rozhodl v právní věci žalobce L. K., zastoupeného Mgr. M.B., advokátem se sídlem v O., proti žalované České republice - Ministerstvu spravedlnosti, se sídlem v P., o zaplacení částky 510 250 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Opavě pod sp. zn. 38 C 203/2019, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 4. 1. 2021, č. j. 57 Co 315/2020-111, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce (dále též „dovolatel“) se domáhal po žalované zaplacení částky 510 250 Kč s příslušenstvím. Tvrdil, že dne 12. 4. 2017 bylo vydáno usnesení o zahájení trestního stíhání žalobce pod č. j. KRPT-40856-56/TČ-2017-070774-0466, proti tomuto usnesení žalobce podal dne 13. 4. 2017 stížnost, která byla zamítnuta dne 26. 4. 2017. Následně byla na žalobce dne 24. 5. 2017 u Okresního soudu v Opavě pod sp. zn. 2 ZT 78/2017 podána obžaloba pro skutek, kvalifikovaný jako přečin výtržnictví a ublížení na zdraví, přičemž Okresní soud v Opavě rozhodl usnesením ze dne 5. 4. 2019, č. j. 2 T 53/2017-198 tak, že dle § 314c odst. 1 písm. a) zákona č. [141/1961](#) Sb., trestního řádu (dále též jen „trestní řád“), § 188 odst. 1 písm. c) trestního řádu, trestní stíhání zastavil z důvodu dle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu, jelikož žalobce nebyl v době spáchání činu pro nepřičetnost trestně odpovědný.

2. Okresní soud v Opavě (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 25. 8. 2020, č. j. 38 C 203/2019-68, zamítl žalobu o zaplacení částky 510 250 Kč se zákonným úrokem z prodlení z této částky ode dne 19. 7. 2019 do zaplacení (výrok I) a uložil žalobci povinnost zaplatit žalované náhradu nákladů řízení ve výši 2 908 Kč (výrok II).

3. V rámci skutkových zjištění vzal soud prvního stupně za prokázané, že proti žalobci bylo zahájeno trestní stíhání pro skutek spočívající v tom, že dne 19. 2. 2017 v době okolo 9:00 v obci XY, na ul. XY, v prodejně COOP, za přítomnosti více než tří dalších současně přítomných zákazníků, zcela bezdůvodně fyzicky napadl P. P., a to tak, že do něj v době, kdy jmenovaný stál u pokladního pásu prodejny a vykládal na něj nakoupené zboží, úmyslně vrazil svým nákupním vozíkem a poté, co se jmenovaný proti takovému jednání ohradil, verbálně, hrubě vulgárně, ale také fyzicky na něj zaútočil tak, že jej nejprve uchopil za oděv pod krkem, poté jej udeřil rukou sevřenou v pěst do obličeje a následně jej začal svými nohama kopat do oblasti dolních končetin, což vyvolalo obrannou reakci jmenovaného spočívající v povalení obviněného na zem, kde jej zaklekl, kdy však ani verbální snaha P. P. o jeho uklidnění, ani fakt, že se jej pokoušel držet, nezabránila žalobci v pokračování v útoku na jmenovaného, neboť jej opakovaně kopal do oblasti ramene a zad, tímto gradujícím a opakovaným jednáním způsobil P. P. zhmoždění měkkých tkání v oblasti levé tváře, pravé strany hrudníku a bederní krajiny zad vpravo s krevní podlitinou tamtéž a částečné omezení hybnosti v daném úseku páteře, ale také drobnou oděrku kůže na levém koleni, tato poranění si vyžádala ošetření ve zdravotnickém zařízení a následnou dobu léčby delší 7 dnů, avšak nepřekračující dobu 6 týdnů, která však současně jmenovaného významněji neomezila na obvyklém způsobu života, přičemž vzhledem ke gradující agresivitě žalobce, způsobu útoku, jeho lokalizaci a razanci toliko šťastnou shodou náhod nedošlo ke způsobení závažnějších poranění. Po přípravném řízení byla na žalobce dne 25. 5. 2017 podána obžaloba. V trestní věci vedené pod sp. zn. 2 T 53/2017 Okresní soud v Opavě poté, co podle § 314c odst. 1 trestního řádu přezkoumal obžalobu, dospěl k závěru, že jednání žalobce naplňovalo znaky jak přečinu výtržnictví podle § 358 odst. 1 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestního zákoníku (dále jen „trestní zákoník“), když obviněný se uvedeného jednání dopustil na místě veřejnosti přístupném, a to v dopoledních hodinách přímo v prodejně COOP, přičemž hrubé neslušnosti se dopustil tím, že napadl druhého, zároveň svým charakterem a způsobem útoku nese i znaky pokusu přečinu ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 trestního zákoníku, když toto jednání bezprostředně směřovalo k tomu, aby žalobce poškozenému ublížil na zdraví a pouze vlivem šťastné shody náhod k závažnějšímu poranění poškozeného nedošlo, a usnesením ze dne 5. 4. 2019, č. j. 2 T 53/2017-198, jež nabylo právní moci dne 13. 4. 2019, soud trestní stíhání žalobce podle § 314c odst. 1 písm. a) trestního řádu a § 188 odst. 1 písm. c) trestního řádu zastavil, a to z důvodu podle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu.

4. Podle soudu prvního stupně bylo tedy postaveno najisto (a mezi účastníky též nesporné), že uvedeného skutku, který by jinak naplňoval znaky přečinu výtržnictví a znaky pokusu přečinu ublížení na zdraví, se žalobce dopustil a důvodem pro zastavení trestního stíhání byla skutečnost, že žalobce nebyl pro nepřičetnost trestně odpovědný, když na základě znaleckého posouzení znalcem v oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, MUDr. Pavlem Hlavinkou, bylo zjištěno, že žalobce v době spáchání činu trpěl duševní poruchou chorobného nepřechodného rázu, zvanou psychopatizace osobnosti, po prodělané schizofrenní atace a byl jen částečně schopen rozpoznat nebezpečnost svého jednání a nebyl schopen své jednání ovládat, jeho rozpoznávací schopnost byla snížena podstatně, nejméně o polovinu pásma a ovládací schopnost byla zcela vymizelá. Ze znaleckého posudku MUDr. Niny Drábkové, znalkyně z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, vypracovaného dne 30. 7. 2019, soud prvního stupně zjistil, že žalobce trpí kvalifikovanou duševní poruchou, zvanou jako psychopatizace osobnosti, po prodělané schizofrenní atace do podoby kverulačně paranoidní, porucha není léčitelná, pouze léčbou částečně kompenzovatelná, duševní porucha narušuje žalobcovy rozpoznávací schopnosti a chování, je schopen rozhodovat o svém zdraví a zásazích do své duševní integrity, je schopen samostatně nakládat s finančními prostředky, movitým a nemovitým majetkem a spravovat své jmění, je schopen samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života, je schopen vstupovat do vztahů, je schopen jednat s úřady a vyřizovat si své záležitosti, avšak jeho chování bude pravděpodobně ovlivněno vztahováním.

5. Soud prvního stupně dále nevyhověl návrhu žalobce stran přerušení řízení a předložení návrhu na

zrušení § 12 odst. 1 písm. b) zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. [160/2006](#) Sb. (dále též jen „OdpŠk“), dle článku 95 odst. 2 Ústavy České republiky v té části, která se týká osob, které nejsou trestně odpovědné Ústavnímu soudu, kdy soud prvního stupně nepovažoval předmětné ustanovení uvedeného zákona za rozporné s ústavním pořádkem. Uvedené ustanovení vylučuje z osob oprávněných k náhradě škody, a ovšem i nemajetkové újmy, toho, kdo nebyl shledán trestně odpovědným, což je i případ žalobce v této věci. Soud považuje za absurdní, aby osobě, která se dopustila závažného jednání (fyzického útoku vůči jiné osobě), které by za jiných okolností bylo způsobilé k naplnění znaků přečinu výtržnictví a pokusu přečinu ublížení na zdraví, vůči které bylo trestní stíhání zastaveno, jelikož není trestně odpovědná pro nepřičetnost, stát poskytoval ještě náhradu škody (nemajetkové újmy). Konstatoval s odkazem na § 6 odst. 2 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), že žalobce nemůže těžit z protiprávního činu či stavu, který sám vyvolal. Uvedl, že žalobcovo jednání není trestným činem, jde však o čin jinak trestný – to však samo o sobě neznamená, že by nešlo o čin protiprávní – naopak, jestliže je za určitý čin ukládáno ochranné opatření (jak se stalo i v případě žalobce rozhodnutím Okresního soudu v Ostravě ve věci sp. zn. 5 T 36/2017), zcela jistě se jedná o čin protiprávní. Na základě shora uvedeného pak soud prvního stupně žalobu zamítl s poukazem na § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk, dle něhož právo na náhradu škody nemá ten, vůči němuž bylo proti němu trestní stíhání zastaveno jenom proto, že není za spáchaný trestný čin trestně odpovědný. Dále dovedl, že žalobce se protiprávního jednání dopustil uvedeným skutkem (fyzickým útokem vůči jiné osobě) a trestní stíhání vůči žalobci bylo zastaveno proto, že dne 19. 2. 2017 (v době útoku) trpěl duševní poruchou chorobného nepřechodného rázu, zvanou psychopatizace osobnosti, po prodělané schizofrenní atace.

6. Krajský soud v Ostravě (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 4. 1. 2021, č. j. 57 Co 315/2020-111, rozsudek soudu prvního stupně v odstavci výroku I potvrdil (výrok I), v odstavci výroku II rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobci uložil povinnost zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení částku 3 208 Kč (výrok II), a rozhodl o povinnosti žalobce zaplatit žalované náhradu nákladů odvolacího řízení ve výši 300 Kč (výrok III).

7. Odvolací soud převzal skutková zjištění soudu prvního stupně a ztotožnil se i s jeho právním posouzením ve smyslu § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk, přitom odkázal na náleze Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2017, sp. zn. II. ÚS 1930/17, s tím, že „účelem trestního řízení je odhalení a potrestání pachatele trestné činnosti. Ukáže-li se později, že tento účel nelze naplnit, protože se obviněný nedopustil trestné činnosti, pak je třeba považovat veškeré úkony, které byly v trestním řízení provedeny, za vadné. Za veškeré úkony, kterým ho stát neoprávněně v trestním řízení podrobil, by proto měl dostat odškodnění. Právo na náhradu škody nevzniká tomu, kdo byl zproštěn obžaloby nebo bylo proti němu trestní stíhání zastaveno jen proto, že není za spáchaný trestný čin trestně odpovědný“ (bod 12 napadeného rozsudku).

8. Dle odvolacího soudu je třeba rozlišit dvě různé situace, a to a) trestní řízení bylo zastaveno, popř. skončilo zproštěním obžaloby z toho důvodu, že skutek, z něhož byl jednotlivce obviněn a obžalován, se nestal, případně nebyl trestným činem, a b) trestní stíhání bylo zastaveno, popř. skončilo zproštěním obžaloby jen proto, že obviněný (obžalovaný) jednotlivce není za čin jinak trestný trestně odpovědný. V tomto případě nastala druhá situace, kdy trestní stíhání žalobce bylo zastaveno podle § 314c odst. 1 písm. a) trestního řádu, § 188 odst. 1 písm. c) trestního řádu, z důvodu podle § 172 odst. 1 písmeno e) trestního řádu, tedy pro nepřičetnost žalobce, tudíž se na tuto situaci jednoznačně vztahuje výluka z odpovědnosti státu za škodu způsobenou výkonem veřejné moci rozhodnutím podle § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk.

9. Dále poukázal na náleze Ústavního soudu ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. I. ÚS 215/12, dle něhož „nárok na náhradu škody způsobené zahájením a vedením trestního stíhání, které neskončilo pravomocným

odsouzením, je specifickým případem odpovědnosti státu podle zákona č. 82/1998 Sb. Soudní judikatura dovodila, že smyslu právní úpravy odpovědnosti státu za škodu odpovídá, aby každá majetková újma, způsobená nesprávným či nezákonným zásahem státu proti občanovi (fyzické osobě), byla odčiněna. Dospěla k závěru, že došlo-li k zastavení trestního stíhání či zproštění obžaloby, je třeba vycházet z toho, že občan čin nespáchal a že nemělo být proti němu trestní stíhání zahájeno.“ V tomto případě však žalobce čin spáchal, trestní stíhání bylo zahájeno důvodně a bylo zastaveno toliko pro nepřičetnost žalobce.

10. Odvolací soud se rovněž neztotožnil s námitkou žalobce, že paušální odmítnutí odškodnění nepřičetných pachatelů, zejm. osob s vážnou duševní poruchou, kteří byli zbytečně vystaveni trestnímu stíhání, tedy že § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk je diskriminačním ustanovením, které porušuje zásadu rovnosti osob s duševní poruchou před zákonem. Podle odvolacího soudu se vyluka z odpovědnosti státu v případě § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk vztahuje na situace, kdy došlo k zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu, přičemž vyšetřováním musí být prokázáno, že se stíhaný skutek stal, je trestným činem a spáchal jej obviněný, který však pro nepřičetnost v době činu není trestně odpovědný. Pokud by trestně stíhaný netrpěl zjištěnou duševní poruchou, byl by za své jednání, které bylo trestným činem, odsouzen. V tomto případě, a to s ohledem na duševní chorobu žalobce, tedy pro jeho nepřičetnost, nebylo soudem zvoleno ochranné opatření podle § 99 odst. 1 trestního zákoníku toliko proto, že toto ochranné opatření bylo žalobci uloženo okresním soudem v jiném řízení a z tohoto důvodu v této věci již nebylo na místě. Nejedná se tedy o situaci, kdy trestní řízení bylo zastaveno, popř. skončilo zproštěním obžaloby z toho důvodu, že skutek, z něhož byl žalobce obviněn a obžalován, se nestal, případně nebyl trestným činem. S ohledem na shora uvedené pak ani odvolací soud § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk neshledal diskriminačním ve vztahu k nepřičetným pachatelům a shodně s okresním soudem neshledal důvod pro přerušení řízení a předložení věci Ústavnímu soudu s návrhem na zrušení ustanovení § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk.

II. Dovolání a vyjádření k němu

11. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce (dále též „dovolatel“), v plném rozsahu, včasným dovoláním.

12. Přípustnost dovolání spatřuje dovolatel v otázce, zda paušální odmítnutí odškodnění nepřičetným pachatelům, zejm. osobám s vážnou duševní poruchou, kteří byli zbytečně vystaveni trestnímu stíhání, je diskriminačním ustanovením, které zasahuje do práva na rovnost před zákonem a práva na spravedlivý proces, a to také dle čl. 12 a 13 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením ze dne 13. 12. 2006, kterou přijalo Valné shromáždění OSN a kterou Česká republika ratifikovala, je v rozporu se Zásadami ochrany duševně nemocných, s ustanovením čl. 6 „Úmluvy o lidských právech“ (patrně míněna Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod; pozn. dovolacího soudu) a s čl. 1 (rovnost v právech) a čl. 36 (právo na spravedlivý proces) Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a také s uvedenou judikaturou Nejvyššího soudu i Ústavního soudu. Žalobce poukázal na skutečnost, že v jiných případech zproštění z důvodu, že označený skutek není trestným činem, je odškodnění obviněných poskytováno, stejně tak v případech, kdy se skutek stal, je zjevně protiprávní a spáchal jej obviněný, avšak věc byla postoupena k projednání v přestupkovém řízení. Tedy je poskytováno odškodnění duševně zcela zdravému přičetnému člověku, který vědomě spáchal protiprávní skutek, který ale nedosahuje intenzity trestného činu. S odkazem na judikaturu Ústavního soudu, podle které na jednu stranu je povinností orgánů činných v trestním řízení vyšetřovat a stíhat trestnou činnost, na druhou stranu se stát nemůže zbavit odpovědnosti za postup těchto orgánů, pokud se posléze ukáže jako postup mylný, zasahující do základních práv. V takové situaci není rozhodné, jak orgány činné v trestním řízení vyhodnotily původní podezření, ale zda se

jejich podezření v trestním řízení potvrdilo. Musí-li jednotlivce snášet úkony prováděné orgány činnými v trestním řízení, musí v podmínkách materiálního právního státu existovat garance, že dostane, pokud se prokáže, že trestnou činnost nespáchal, odškodnění za veškeré úkony, kterým byl ze strany státu neoprávněně podroben. Pokud by taková perspektiva neexistovala, nebylo by možno trvat na povinnosti jednotlivce taková omezení v rámci trestního řízení snášet. To by podle žalobce mělo platit shodně, pokud obviněný za své jednání není trestně odpovědný, neboť důsledek je totožný - jednání osoby není trestný čin a není zde trestní odpovědnost.

13. Dovolatel navrhl, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

14. Žalovaná ve svém vyjádření k dovolání považuje podané dovolání za nedůvodné.

III. Formální náležitosti a přípustnost dovolání

15. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2022 (viz čl. II a XII zákona č. [286/2021](#) Sb.), dále jen „o. s. ř.“

16. Dovolání bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 2 písm. b) o. s. ř.

17. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

18. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

19. Dovolání je přípustné pro řešení otázky, zda vyloučení náhrady újmy způsobené trestním stíháním, které bylo zastaveno jen proto, že obviněný není za spáchaný trestný čin trestně odpovědný pro nepřítomnost v době činu, je diskriminací (porušení rovnosti před zákonem) osob s vážnou duševní poruchou a porušením jejich práva na spravedlivý proces, jelikož tato otázka dosud nebyla v rozhodovací praxi odvolacího soudu vyřešena.

IV. Důvodnost dovolání a právní úvahy odvolacího soudu

20. Dovolání není důvodné.

21. Vzhledem k přípustnosti dovolání Nejvyšší soud podle § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. zkoumal, zda nebylo řízení postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., respektive jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Nejvyšší soud však takové vady v řízení neshledal.

22. Podle § 26 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“), kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za

tento čin trestně odpovědný.

23. Podle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu státní zástupce zastaví trestní stíhání, nebyl-li obviněný v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný.

24. Podle § 188 odst. 1 písm. c) trestního řádu po předběžném projednání obžaloby trestní stíhání zastaví, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 172 odst. 1

25. Podle § 314c odst. 1 písm. a) trestního řádu samosoudce obžalobu a návrh na potrestání předběžně neprojednává, přezkoumá je však z hledisek uvedených v § 181 odst. 1 a § 186. Podle výsledků přezkoumání samosoudce učiní některé z rozhodnutí uvedených v § 188 odst. 1 písm. a) až f).

26. Podle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. [10/2010](#) Sb. m. s.) státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, znovu potvrzují, že osoby se zdravotním postižením mají kdekoli právo na uznání jejich osoby jako subjektu práva (odst. 1). Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, uznávají, že osoby se zdravotním postižením mají, na rovnoprávném základě s ostatními, právní způsobilost ve všech oblastech života (odst. 2). Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou odpovídající opatření, aby umožnily osobám se zdravotním postižením přístup k asistenci, kterou mohou pro uplatnění této právní způsobilosti potřebovat (odst. 3). Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby všechna opatření, která se týkají uplatnění právní způsobilosti, poskytovala, v souladu s mezinárodním právem v oblasti lidských práv, odpovídající a účinné záruky zamezující zneužití. Tyto záruky musí zajistit, aby opatření týkající se uplatnění právní způsobilosti respektovala práva, vůli a preference dané osoby, zabraňovala konfliktu zájmů a nevytvářela prostor pro nežádoucí ovlivňování, byla přiměřená a odpovídala situaci dané osoby, byla uplatňována po nejkratší možnou dobu a podléhala pravidelnému přezkumu odpovědným, nezávislým a nestranným orgánem nebo soudem. Tyto záruky musí být rovněž přiměřené stupni, jakým uvedená opatření ovlivňují práva a zájmy dané osoby (odst. 4). S výhradou ustanovení tohoto článku, státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou veškerá odpovídající a účinná opatření, aby osobám se zdravotním postižením zajistily rovné právo vlastnit nebo dědit majetek, spravovat své finanční záležitosti a mít rovný přístup k bankovním půjčkám, hypotékám a dalším formám finančních úvěrů, a zajistí, aby osoby se zdravotním postižením nebyly svévolně zbavovány svého majetku (odst. 5).

27. Podle čl. 13 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí osobám se zdravotním postižením účinný přístup ke spravedlnosti na rovnoprávném základě s ostatními, mimo jiné i prostřednictvím procedurálních a věku odpovídacích úprav, s cílem usnadnit jim účinné plnění jejich role jako přímých nebo nepřímých účastníků a svědků při všech soudních řízeních, a to i ve fázi vyšetřování a předběžného řízení (odst. 1). S cílem napomoci zajištění účinného přístupu osob se zdravotním postižením ke spravedlnosti, budou státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, podporovat odpovídající proškolení osob, které pracují v oblasti justiční správy, včetně pracovníků policie a vězeňské služby (odst. 2).

28. Podle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod má každý právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti (odst. 1). Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného,

dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem (odst. 2). Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva: a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu; b) mít přiměřený čas a možnost k přípravě své obhajoby; c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují; d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě; e) mít bezplatnou pomoc tlumočníka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví (odst. 3).

29. Podle čl. 1 Listiny jsou lidé svobodní a rovni v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

30. Podle čl. 3 odst. 1 Listiny se základní práva a svobody zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

31. Podle čl. 36 Listiny má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem (odst. 3). Podmínky a podrobnosti upravuje zákon (odst. 4).

32. Podle § 5 písm. a) OdpŠk odpovídá stát za podmínek stanovených tímto zákonem za škodu, která byla způsobena rozhodnutím, jež bylo vydáno v občanském soudním řízení, ve správním řízení, v řízení podle soudního řádu správního nebo v řízení trestním.

33. Podle § 7 odst. 1 OdpŠk mají účastníci řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí, z něhož jim vznikla škoda, právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím.

34. Podle § 8 odst. 1 OdpŠk nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím lze, není-li dále stanoveno jinak, uplatnit pouze tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem. Rozhodnutím tohoto orgánu je soud rozhodující o náhradě škody vázán.

35. Podle § 12 odst. 1 OdpŠk právo na náhradu škody nemá ten, a) kdo si vazbu, odsouzení nebo uložení ochranného opatření zavini sám, nebo b) kdo byl zproštěn obžaloby nebo bylo proti němu trestní stíhání zastaveno jen proto, že není za spáchaný trestný čin trestně odpovědný nebo že mu byla udělena milost anebo že trestný čin byl amnestován.

36. Podle zásady 1 (Základní svobody a práva) dovolatelem odkazovaných Zásad ochrany duševně nemocných (rezoluce Generálního shromáždění OSN číslo 46/119 dne 17. 12. 1991, ve znění na webových stránkách veřejného ochrance práv https://www.ochrance.cz/uploads-import/ochrana_osob/Umluvy/zdravotnictvi/Zasady_OSN_ochrana_dusevne_1991.pdf), které ovšem nejsou právně závazné a lze je tak užít toliko jako doporučení, nikdo nesmí být diskriminován na základě duševní poruchy. "Diskriminací" se rozumí každé rozlišování, vylučování nebo upřednostňování, které má za následek anulování nebo narušení rovného využívání práv. Zvláštní opatření sloužící výhradně k zajištění práv osob s duševní poruchou nemohou být považována za diskriminační. Diskriminace nezahrnuje rozlišování, vylučování či upřednostňování, které je uplatněno v souladu s těmito Zásadami a je nutné k ochraně práv lidí trpících duševní poruchou nebo jiných osob (čl. 4). Každý člověk trpící duševní poruchou má právo využívat všechna občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva uznaná Všeobecnou deklarací lidských práv. Mezinárodní úmluvou o ekonomických, sociálních a kulturních právech. Mezinárodní úmluvou o občanských a politických právech a dalšími relevantními dokumenty jako jsou Deklarace práv zdravotně postižených a Zásady ochrany uvězněných (čl. 5).

37. Podle zásady 20 (Pachatelé trestných činů) Zásad ochrany duševně nemocných se tato zásada vztahuje na osoby odsouzené za trestný čin a vykonávající trest ve vězení a na osoby ve vyšetřovací vazbě, u nichž byla zjištěna duševní porucha nebo je na takovou poruchu podezření. Všechny tyto osoby musí dostávat nejlepší možnou péči o duševní zdraví, jak stanoví dříve uvedená zásada. Všechny z uvedených zásad se na tyto osoby vztahují v co největším rozsahu a pouze s takovými obměnami či výjimkami, které jsou vzhledem k okolnostem nezbytné (čl. 1). Žádná z obměn či výjimek nesmí omezovat práva osoby vymezená zákony uvedenými v článku 5 zásady 1 (čl. 2). Místní právo může dát oprávnění soudu nebo jinému kompetentnímu orgánu jednajícímu na základě kompetentního a nezávislého lékařského doporučení nařídit přijetí takové osoby do zařízení péče o duševně nemocné (čl. 3). Léčba těchto osob, u nichž byla shledána duševní porucha, musí za všech okolností odpovídat výše uvedené zásadě 11 (upravující souhlas s léčbou; pozn. dovolacího soudu; čl. 4).

38. Diskriminace je přímá a nepřímá. Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu (v nynější věci namítaného) zdravotního postižení. Diskriminací je také jednání, kdy je s osobou zacházeno méně příznivě na základě domnělého důvodu. Nepřímou diskriminací se rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z důvodů (v nynější věci namítaného) zdravotního postižení osoba znevýhodněna oproti ostatním. Nepřímou diskriminací není, pokud toto ustanovení, kritérium nebo praxe je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné [srov. § 2 a § 3 zákona č. [198/2009](#) Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), který se sice nevztahuje na právní vztahy vyplývající z odpovědnosti státu za újmu způsobenou při výkonu veřejné moci, vycházející z čl. 36 odst. 3 a 4 Listiny, ale pro posouzení případné nerovnosti v právech osob se zdravotním postižením ve smyslu čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny při uplatňování nároků z této odpovědnosti státu vyplývajících, lze jistě z uvedených definic diskriminace vyjít].

39. V první řadě je nutno uvést, že judikatura Nejvyššího soudu z ustanovení § 5 písm. a), § 7 a § 8 odst. 1 OdpŠk (resp. již z předchozí právní úpravy v zákoně č. [58/1969](#) Sb.) dovodila nárok na náhradu újmy způsobené zahájením (vedením) trestního stíhání, které neskončilo pravomocným odsouzením, byť samotné rozhodnutí o zahájení trestního stíhání (sdělení obvinění) nebylo pro nezákonnost zrušeno. Systematickým a logickým (extenzivním) výkladem byl učiněn závěr, že stejný význam (důsledek) jako zrušení pravomocného rozhodnutí pro nezákonnost má zastavení trestního stíhání a zproštění obžaloby, alespoň došlo-li k němu z určitých důvodů. Při takovém výsledku je totiž třeba vycházet z toho, že obviněná osoba trestný čin nespáchala, a že tedy proti ní nemělo být vzneseno obvinění. Neposuzuje se přitom správnost postupu orgánu činných v trestním řízení při zahájení trestního stíhání, rozhodující je výsledek trestního stíhání. Uvedené právo nemá pouze ten, kdo si obvinění sám zavínil, a ten, kdo byl obžaloby zproštěn nebo proti němuž bylo trestní stíhání zastaveno jen proto, že není za spáchaný trestný čin trestně odpovědný, nebo že mu byla udělena milost anebo že trestný čin byl amnestován. Není totiž pochyb o tom, že za nezákonné není možno považovat automaticky každé zahájení trestního stíhání, které nevedlo k pravomocnému odsouzení. Soudní judikatura zde vychází z analogické aplikace ustanovení § 12 OdpŠk, které upravuje vyloučení nároku v případě zákonem výslovně upravených odpovědnostních titulů (na rozdíl od rozhodnutí o zahájení trestního stíhání, které zákon jako zvláštní odpovědnostní titul výslovně neupravuje), a to z rozhodnutí o vazbě, z rozhodnutí o trestu a z rozhodnutí o ochranném opatření (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1990, sp. zn. 1 Cz 6/90, uveřejněné pod číslem 35/1991 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1487/2001, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1388/2004, či z komentářové literatury Vojtek in Vojtek, P., Bičák, V. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci.

40. Judikatura Nejvyššího soudu dále vychází z toho, že zákon č. [82/1998](#) Sb. přiznává odškodnění tomu, proti němuž vedené trestní stíhání bylo zastaveno se závěrem, že trestně stíhaný se trestného činu nedopustil [typicky, je-li nepochybné, že se skutek nestal, není-li trestným činem nebo není-li prokázáno, že skutek spáchal trestně stíhaný {§ 172 odst. 1 písm. a) až c) trestního řádu}]. Naopak v případech, kdy je trestní stíhání zastaveno, ovšem s opačným závěrem, tedy že se trestně stíhaný dopustil protiprávního jednání odpovídajícího skutkové podstatě trestného činu [například v případě podmíněného zastavení se k činu doznal {§ 307 odst. 1 písm. a) trestního řádu}, v případě narovnání prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán {§ 309 odst. 1 písm. a) trestního řádu}], je náhrada škody vyloučena. V takových případech by bylo poskytnutí náhrady škody v rozporu s dobrými mravy (srov. důvodovou zprávu k návrhu zákona č. [82/1998](#) Sb.), respektive s obecnými principy spravedlnosti (srov. rovněž rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3485/2013, uveřejněný pod číslem 77/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

41. V rozsudku ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. 28 Cdo 605/2012, Nejvyšší soud ve vztahu k § 12 [konkrétně odst. 1 písm. b) a odst. 2 písm. a) až d)] OdpŠk shrnul, že smyslem uvedeného ustanovení je vyloučit právo na náhradu škody v případech, v nichž jde o újmu vzniklou trestním stíháním, jehož výsledek nedokládá, že se trestně stíhaná osoba jednání zákonem klasifikovaného jako trestný čin nedopustila. Přiznání práva na náhradu škody způsobené trestním stíháním v případě, kdy se trestně stíhaná osoba dle závěrů učiněných v trestním řízení vskutku dopustila protiprávního jednání odpovídajícího skutkové podstatě trestného činu, by přitom bylo v příkrém rozporu se zásadou *ex iniuria ius non oritur* (z bezpráví právo vzejít nemůže) opakovaně připomínanou i Ústavním soudem (např. usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2009, sp. zn. III. ÚS 1285/09, či usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 8. 2001, sp. zn. II. ÚS 265/99).

42. Uvedený závěr o vyloučení nároku podle § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk v případě zastavení trestního stíhání z důvodů uvedených v § 172 odst. 1 trestního řádu [s výjimkou důvodů uvedených pod písm. a) a c)] ovšem neplatí bezvýjimečně. V případě trestního stíhání, které bylo zastaveno z důvodu promlčení, aniž by byl učiněn závěr o tom, zda obviněný daný skutek spáchal, či nikoli, dospěla judikatura Nejvyššího soudu k závěru, že při striktní aplikaci principu *presumpce nevinny* [čl. 40 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod] by taková osoba měla mít na odškodnění nárok; takový výklad by však v některých případech vedl k „odškodnění“ skutečných pachatelů trestných činů, což by odporovalo dobrým mravům i obecnému chápání spravedlnosti (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. 28 Cdo 605/2012). Nepřiznáním odškodnění v těchto případech není princip *presumpce nevinny* zpochybněn za předpokladu, že trestně stíhanému byla dána možnost domoci se skončení řízení z pro něj příznivějšího důvodu, zejména pokud měl možnost trvat na projednání věci tak, aby dosáhl své plné rehabilitace, a to v první řadě zprošťujícím rozsudkem (k tomu srov. § 11 odst. 4 trestního řádu) a na tomto základě posléze i náhrady škody (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2016, sp. zn. 30 Cdo 2458/2014, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 30 Cdo 3713/2016). Právě uvedený závěr byl jako ústavně konformní aprobován i Ústavním soudem v nálezu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 1391/15, dle kterého požadavek soudů v kompenzačním řízení na vyčerpání prostředku nápravy v podobě využití možnosti obviněného v trestním řízení pokračovat a domoci se tak pravomocného zprošťujícího rozsudku a tím i kompenzace za nezákonné trestní stíhání, za předpokladu, že (pro promlčení) zastavené trestní řízení nebylo zahájeno, respektive vedeno svévolně, nelze pokládat za rozporný s ústavně garantovaným právem na náhradu škody (či nemajetkové újmy) způsobené veřejnou mocí v rozporu se zákonem (čl. 36 odst. 3 Listiny). Požadavek na posouzení oné svévole při zahájení nebo vedení trestního řízení přitom směřoval k případu, kdy závěr o promlčení byl učiněn poté, co ze strany orgánů činných v trestním řízení došlo ke změně právní kvalifikace jednání obviněného, takže se posléze trestní stíháníjevilo jako

promlčené již v době svého zahájení (a tím i zahájení a vedení trestního stíhání jako od počátku nezákonné). I podle Ústavního soudu ovšem není formální kvalifikace pro další fáze trestního řízení nijak závazná (srov. např. § 220 odst. 3 trestního řádu) a nepotvrzení původní právní kvalifikace jednání obviněného neznámá nezákonnost trestního stíhání, neboť pachatel může být zásadně odsouzen pro totéž trestné jednání, subsumované však pod jiné ustanovení trestního zákoníku. Neskončilo-li trestní řízení odsouzením obviněného, je třeba posuzovat případné nároky na náhradu škody podle čl. 36 odst. 3 Listiny s přihlédnutím k požadavku, aby to byl demokratický právní stát, kdo má povinnost stíhat trestnou činnost, a aby to byl ten, proti kterému je stíhání zaměřeno (podezřelý, obviněný, obžalovaný), kdo je povinen jeho úkony v trestním stíhání strpět. Ustanovení § 12 OdpŠk nelze proto aplikovat formalisticky, toliko podle výsledku trestního stíhání. Je třeba vždy zkoumat, zda stěžovatelem tvrzená újma není důsledkem svévolného postupu orgánů činných v trestním řízení, ve kterém nebyly respektovány požadavky čl. 2 odst. 2 a čl. 8 odst. 2 Listiny (viz výše uvedený náleží Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 1391/15). I podle judikatury Nejvyššího soudu je třeba se v těchto případech zabývat tím, zdali zahájení trestního stíhání nebylo projevem svévole orgánů činných v trestním řízení (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2022, sp. zn. 30 Cdo 1747/2020). Obdobně stát neodpovídá za újmu způsobenou trestním stíháním obviněnému v souladu s § 12 odst. 2 písm. a) OdpŠk v případě, že dojde k zastavení trestního stíhání pro absenci souhlasu poškozeného [nepřijatelnost trestního stíhání podle § 11 odst. 1 písm. l) trestního řádu]. Není přitom ani podstatné, že k zastavení trestního stíhání došlo po změně původní právní kvalifikace skutku, pro který bylo vedeno. Výjimku z daného pravidla představuje i zde situace, kdy trestní stíhání bylo zahájeno svévolně (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2024, sp. zn. 30 Cdo 619/2024).

43. Předpokladem zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu je, že se stíhaný skutek skutečně stal, tento skutek naplňuje znaky určitého trestného činu a spáchal ho obviněný, který však není v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný. Nepřičetnost zde musí být v době činu, jestliže by tomu tak nebylo, trestní odpovědnost by z tohoto důvodu vyloučena nebyla. Nepřičetnost obviněného musí být v přípravném řízení dostatečně prokázána (srov. přiměřeně rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 17. 6. 1976 sp. zn. 4 Tz 105/76, uveřejněné pod číslem 28/1977 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 1998 sp. zn. 5 Tz 1/98, uveřejněný pod číslem 10/1999 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, či Šámal a Růžička in Šámal, P. a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2198–2199).

44. Podle § 26 trestního zákoníku se nepřičetností rozumí stav, ve kterém někdo pro duševní poruchu, jež je zde v době spáchání činu, nemůže buď rozpoznat protiprávnost svého činu, anebo nemůže své jednání ovládat, přičemž postačí, že chybí jedna z těchto schopností. Pro závěr o nepřičetnosti však musí alespoň jedna z těchto schopností chybět u pachatele zcela, tedy pachatel v důsledku duševní poruchy není buď vůbec schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání, anebo není vůbec schopen své jednání ovládat; mohou však být v době činu vymizelé i obě dvě (došlo-li by vlivem duševní poruchy jen k podstatnému snížení rozpoznávací nebo ovládací schopnosti, šlo by jen o zmenšenou přičetnost podle § 27 trestního zákoníku)... Samotná duševní porucha nebo nedostatečná rozumová a mravní vyspělost, aniž by vyvolala nedostatek schopnosti rozpoznávací nebo určovací, nemůže být důvodem nepřičetnosti, proto pojem přičetnosti, kterou se rozumí subjektivní způsobilost být z hlediska duševních schopností pachatelem trestného činu, není identický s pojmem rozumové zralosti, duševního zdraví nebo normality. Pro posouzení otázky nepřičetnosti je také bezvýznamné zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům podle občanskoprávních předpisů... Duševní porucha se podle moderních medicínských názorů vymezuje jako zřetelná odchylka od stavu duševního zdraví a rovnováhy, kterým se rozumí stav úplné a sociální pohody, jako výslednice vnitřních (genetických) a vnějších (psychosociálních a environmentálních) faktorů. Duševní poruchu nemůžeme ztotožňovat s duševní nemocí, neboť pojem

duševní poruchy je vůči ní užším pojmem; navíc nemusí u pachatele nastat v důsledku duševní nemoci (srov. § 123 trestního zákoníku). Specifická (smíšená) porucha osobnosti (dříve nazývaná „psychopatie“), u které se povaha lidí nápadně odchyľuje od normy, může být duševní poruchou, ale nemusí být duševní nemocí. Duševní porucha může být způsobena rozdílnými příčinami, a to samotnou duševní chorobou nebo jinou nemocí (např. epilepsií), která má takovou poruchu za následek, anebo může být vyvolána požitím návykových látek, např. alkoholu nebo omamných látek. Duševní porucha, která je příčinou nepřičetnosti, může být přechodná a krátkodobá, a to od několika vteřin (např. porucha vědomí u řidiče auta, jako příčina dopravní nehody, při níž dojde k ublížení na zdraví) či minut (např. epileptický záchvat, v rámci něhož dojde k ublížení na zdraví osobě poskytující pomoc nemocnému), ale může být také dlouhotrvající nebo trvalá (např. schizofrenie či mentální retardace). Z hlediska tohoto chápání vymezuje nový trestní zákoník pojem duševní poruchy pro účely trestního práva hmotného v § 123, podle kterého se duševní poruchou rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka (Šámal in Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 619 - 621).

45. Nejvyšší soud neshledává relevantní důvod, proč by shora uvedené závěry k aplikaci § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk, které byly učiněny v případě zastavení trestního stíhání z důvodu uvedeného v § 172 odst. 1 písm. d) trestního řádu pro nepřipustnost trestního stíhání (§ 11 trestního řádu), nemohly být aplikovány obdobně i v případě zastavení trestního stíhání z důvodu uvedeného v § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu, nebyl-li obviněný v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný. Sama okolnost, zda obviněný, který se dopustil jednání jinak trestného, je osobou se zdravotním postižením či duševně nemocnou není z hlediska její trestní odpovědnosti podstatné. Relevantní je pouze její přičetnost či nepřičetnost v době, kdy se měl posuzovaného jednání dopustit, přičemž závěr o nepřičetnosti musí být v trestním řízení dostatečně prokázán, typicky znaleckým posudkem. Zdravotní postižení či duševní nemoc samozřejmě mohou být relevantní pro samotné zahájení a vedení trestního stíhání [srov. § 11 odst. 1 písm. f) a g) trestního řádu], nepřipustnost trestního stíhání však v nyní projednávané věci nebyla důvodem zastavení trestního stíhání a ani konkrétní nedostatky v postupu orgánů činných v trestním řízení (tj. nesprávný úřední postup) nejsou uplatňovány jako důvod žalobních nároků. Pro samotné vedení a zastavení trestního stíhání, stejně jako pro vyloučení nároku na náhradu újmy způsobené trestním stíháním tak nebylo případné zdravotní postižení či duševní nemoc žalobce významné, alespoň ne přímo.

46. Žalobce sice namítá svoji diskriminaci z důvodu svého postižení duševní nemocí, ve skutečnosti se ale domáhá toho, aby na rozdíl od osob duševně zdravých, u kterých rovněž bylo zastaveno jejich trestní stíhání z důvodu jejich (nezaviněné) nepřičetnosti v době činu, jeho nároky vyloučeny nebyly. Z žádného žalobcem odkazovaného ustanovení mezinárodních smluv ani zásad ochrany duševně nemocných však nevyplývá nárok na náhradu újmy způsobené samotným trestním stíháním, jestliže je následně prokázána jejich nepřičetnost v době činu a jestliže jsou současně v průběhu samotného trestního stíhání šetřena jejich práva z důvodu jejich zdravotního postižení či duševní nemoci.

47. Ani specificky ve vztahu k osobám nepostižených duševní nemocí, které se ve stavu nepřičetnosti dopustily jednání jinak trestného, nelze hovořit o porušení čl. 36 odst. 3 a 4 Listiny ani diskriminaci. Především je nutno připomenout, že to byla judikatura, která extenzivním výkladem zákonné právní úpravy odpovědnosti státu za nezákonné rozhodnutí dovodila odpovědnost státu i za případy trestního stíhání, které neskončilo odsuzujícím rozsudkem, avšak za současné analogické aplikace ustanovení § 12 OdpŠk, upravujícího okolnosti, za kterých je vyloučen nárok na náhradu újmy z titulu rozhodnutí o vazbě, trestu nebo ochranném opatření, přičemž v případě těchto odpovědnostních titulů šel zákonodárce nad rámec čl. 36 odst. 3 a 4 OdpŠk, neboť v případech uvedených v ustanoveních § 9 až 11 OdpŠk se o nezákonné rozhodnutí nejedná. Pokud by se totiž jednalo (uvedená rozhodnutí, ať již pravomocná či předběžně vykonatelná, by byla zrušena pro nezákonnost),

byl by nárok na náhradu újmy založen již ustanovením § 8 OdpŠk.

48. Poukazuje-li žalobce na jiné případy trestního stíhání, kdy judikatura dovolacího soudu nároky na náhradu újmy způsobené trestním stíháním nevyloučila, pomíjí, že se jedná o případy skutkově odlišné, na které právní úprava § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk nedopadá. Nelze přehlédnout, že samotný čl. 36 Listiny v odstavci 4 předpokládá, že podmínky, za kterých vzniká právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, upravuje zákon, přičemž samotné nároky vyplývající z trestního stíhání, které neskončilo odsuzujícím rozsudkem, dovodila, jak bylo již uvedeno, extenzivním výkladem judikatura, proto i z hlediska předpokladů vzniku odpovědnosti i jejích případných výluk mohla vyjít toliko z analogické aplikace zákonných ustanovení. Z ustanovení čl. 36 Listiny nelze dovodit odpovědnost státu za jakékoliv příkoří, procesní povinnosti či omezení práv, které dotčená osoba musí v důsledku postupu státu při naplňování jeho základních funkcí (vč. vyšetřování a stíhání trestných činů) snášet.

49. Žalobce ve svých srovnáních, z nichž dovozuje svoji údajnou diskriminaci, pomíjí podstatné skutečnosti. V případě zproštění či zastavení trestního stíhání z důvodu, že skutek není trestným činem, je relevantní právě skutečnost, že posuzované jednání obviněného vůbec nevykazovalo znaky trestného činu, a to na rozdíl od případu nynějšího žalobce. Obdobně v případě srovnání s postoupením trestní věci k projednání v přestupkovém řízení není relevantní skutečností zdravotní stav obviněného, nýbrž otázka, zda jeho skutek naplňoval znaky trestného činu či nikoliv, přičemž v případě žalobce znaky trestného činu naplňoval, v případě postoupení trestní věci k projednání v přestupkovém řízení nikoliv. Jak ostatně uvedl Ústavní soud v žalobcem poukazovaném nálezu ze dne 7. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 2767/16, „přestupkové řízení představuje z pohledu ústavního práva samostatnou fázi řízení, ve které již nebylo možné odčinit následky ‚zbytečně‘ vedeného trestního řízení.“ Konečně ani argumentace principy materiálního právního státu a povinností státu striktně dodržovat právo v jeho ideální (škodu nepůsobilí) interpretaci, nevedou dovolací soud k závěru, že by v případě žalobce byly porušeny. Orgány činné v trestním řízení se totiž nijak proti svým povinnostem neprovinily, pokud nejen vyšetřovaly čin, který i podle výsledku trestního řízení vykazoval znaky trestného činu, ale v rámci trestního stíhání i prokazovaly, zda obviněný nebyl v době činu nepřičetný. Na uvedeném závěru ničeho nemění ani odkaz žalobce na nález Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. II. ÚS 590/08, byť jej lze z dovolatelem odkazované prejedikatury Ústavního soudu jako jediný považovat za skutkově alespoň částečně přílehlavý. Jak konstatoval následně sám Ústavní soud ve svém plenárním nálezu ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 11/10, „při hodnocení, resp. výkladu nálezu sp. zn. II. ÚS 590/08 je totiž nutno na prvním místě připomenout výjimečnost (specifičnost) skutkového stavu, s nímž byl Ústavní soud při řešení ústavní stížnosti ... konfrontován.“ V předmětné věci šlo o odškodnění za vazbu stěžovatele, který byl stíhán pro trestný čin útoku na státní orgán podle § 154 odst. 2 trestního zákona, kterého se měl dopustit ve svých písemných podáních, doručených policii, jejichž obsahem bylo trestní oznámení na soudkyně, přičemž následně byl stěžovatel rozsudkem Nejvyššího soudu obžaloby zproštěn, neboť uvedenými skutky se trestného činu útoku na státní orgán nedopustil a rovněž nespáchal ani jiný trestný čin. V průběhu trestního stíhání přitom byl stěžovatel vzat do vazby na základě vazebního důvodu podle § 67 odst. 1 písm. a) trestního řádu za účelem pozorování a vyšetření duševního stavu stěžovatele pro potřeby zpracování znaleckého posudku, neboť bez něj nebylo možno vyloučit, že stěžovatel není vůbec trestně odpovědný. Ve skutečnosti, že se stěžovatel odmítal vyšetření svého duševního stavu podrobit, shledaly soudy v řízení o odškodnění za vazbu okolnost, pro kterou si ve smyslu § 12 odst. 1 písm. a) OdpŠk stěžovatel vazbu zavinil sám, což vylučuje odpovědnost státu. Za této situace v nálezu sp. zn. II. ÚS 590/08 Ústavní soud (podle odůvodnění uvedeného v plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 11/10) uvážil, „že odporuje nade vše pochybnost principům demokratického právního státu podmiňovat (resp. vylučovat) právo na odškodnění jakýmikoli limity - tedy i limity zakotvenými v § 12 zákona č. [82/1998](#) Sb. Je-li totiž některý z institutů trestního řízení (resp. trestního práva obecně) použit zcela neadekvátním, až absurdním způsobem, pak podle názoru Ústavního soudu nelze pro

účely odpovědnosti státu vyjádřené pozitivněprávně právě zákonem č. [82/1998](#) Sb. postupovat zcela formálně a mechanicky, tzn. nelze trestní řízení, v němž došlo k tomuto naprosto flagrantnímu pochybení, poměřovat postupy a mechanismy, jež pozitivněprávní úprava zná a aplikuje za situace, kdy k takovému excesu nedošlo. Nelze totiž nevidět - nahlíženo opět skutkovým stavem ústavní stížnosti evidované pod sp. zn. II. ÚS 590/08 - že orgány činné v trestním řízení použily trestněprávní institut (vazbu) k ověření duševního zdraví stěžovatele, neboť již při zahájení trestního stíhání zvažovaly, zda není nutné na stěžovatele pohlížet jako na trestně neodpovědného z důvodu jeho nepřičetnosti... Již tím ovšem zbavily jakékoli legitimacy nejen nařízenou vazbu, ale i celé trestní stíhání stěžovatele. Za takovýchto okolností pak ovšem nelze - tak jak konstatoval Ústavní soud v předmětném nálezu sp. zn. II. ÚS 590/08 - pro účely odškodnění naprosto formalisticky a izolovaně posuzovat vazbu a trestní stíhání jako takové.“ V případě nynějšího žalobce žádná excesivnost (ve smyslu plenárního nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 11/10) či svévolnost (ve smyslu nálezu sp. zn. III. ÚS 1391/15) ze strany orgánů činných v trestním řízení shledána nebyla.

50. Na tomto základě dospěl dovolací soud k závěru, že výluka z odpovědnosti státu za újmu způsobenou trestním stíháním (rozhodnutím o jeho zahájení), které skončilo zastavením trestního stíhání z důvodu, že obviněný nebyl v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný, nepředstavuje přímo ani nepřímou diskriminaci ani osob zdravotně postižených, ani specificky osob, které se ve stavu nepřičetnosti dopustily skutku jinak trestného, neboť stejně jako v jiných případech nevzniká nárok na náhradu škody tehdy, pokud se stíhaný skutek stal, tento skutek naplňuje znaky určitého trestného činu a spáchal ho obviněný. Nejedná se tudíž o odchylné zacházení oproti jiným obviněným, vůči kterým rovněž neskončilo trestní stíhání zprošťujícím rozsudkem nebo zastavením z důvodu, že se skutek nestal, není trestným činem nebo jej nespáchal obviněný. Takový přístup je současně přiměřený a nezbytný pro naplnění legitimního cíle, aby nebyly odškodňováni ti, kdo se jednání vykazujícího znaky určitého trestného činu dopustili, neboť takový postup by byl v příkrém rozporu se zásadou *ex iniuria ius non oritur* (z bezpráví právo vzejít nemůže). To vše ovšem za předpokladu, že trestní stíhání takového obviněného nebylo projevem svévole, např. kdyby trestní stíhání bylo zahájeno či v něm bylo pokračováno i poté, co nepřičetnost obviněného v době činu vyšla najevo.

51. V poměrech projednávané věci to znamená, že pokud odvolací soud uzavřel, že výluka z odpovědnosti státu se v případě § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk vztahuje na situace, kdy došlo k zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu, přičemž z rozhodnutí trestního soudu vyplynulo (a mezi účastníky o tom ani nebylo sporu), že se stíhaný skutek stal, měl znaky jinak trestného činu a spáchal jej obviněný, který však pro nepřičetnost v době činu nebyl trestně odpovědný, a neshledal ustanovení § 12 odst. 1 písm. b) OdpŠk diskriminačním ve vztahu k osobám trpícím duševní nemocí, přičemž z odůvodnění napadeného rozsudku nijak nevyplývá, že by cokoliv nasvědčovalo tomu, že by samotné zahájení a vedení trestního stíhání bylo projevem svévole či jiným excesem orgánů činných v trestním řízení, je dovoláním napadené rozhodnutí ve věci samé, kterým byla žaloba na náhradu újmy zamítnuta, věcně správné. Nejvyšší soud proto dovolání podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

Další články:

- [Moderace nákladů](#)
- [Dovolání](#)
- [Procesní společenství účastníků](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Pracovní poměr](#)

- [Odpovědnost za škodu](#)
- [Konkurs \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Mzda \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Oddlužení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Význam řízení](#)